

Citation style

Žemlička, Josef: review of: Zdeněk Měřínský, *Morava na úsvitě dějin*, Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2013, in: *Český časopis historický*, 2015, 4, p. 1082-1083, DOI: 10.15463/rec.1367571943

First published: *Český časopis historický*, 2015, 4

český časopis historický

copyright

This article may be downloaded and/or used within the private copying exemption. Any further use without permission of the rights owner shall be subject to legal licences (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

Středověk

Jerzy STRZELCZYK

Słowianie Polabscy

Poznań, Wydawnictwo Poznańskie 2013, 144 s., ISBN 978-83-7177-986-2.

Životním tématem polského medievalisty Jerzyho Strzelczyka jsou Obodrité, Lutici a polabští Srbové. Druhého vydání se dočkala jeho monografie *Polabští Slované*, v které autor představuje osudy národů, jimž Libuše Hrabová přisoudila výstižné označení „zapomenutý lid“.

Knih je členěna do devíti kapitol. V první autor vymezuje pojmy Západní Slované, Polabští Slované, „Słowiańszczyzna“, „Połab-szczyzna“, vyznačuje geografický výměr jimi osídleného území a podává přehled kmenů, které přináležely mezi Obodrity, do kmenového svazu Veletů/Luticů, do skupiny kmenů jižní polabské oblasti (Lužičané, Milčané, Srbové aj.), do osobité a současně izolované oblasti Drevanska. Následuje výklad o historicky doložitelných počátcích slovanského Polabí, o situaci za Karla Velikého a za jeho nástupců, o vztahu slovanských kmenů k ottonské říši. Samostatná kapitola pojednává o povstání Slovanů, ke kterému došlo po smrti Otty II. Strzelczyk charakterizuje odlišnou situaci u Obodritů, kteří vytvořili kmenové knížectví a procházeli raným stadiem christianizace, a u Luticů, u kterých přežily archaické formy řízení společnosti v podobě kmenového svazu s významnou rolí pohanského kultu a božišť. Následně Strzelczyk shrnuje události rozhodující fáze expanze do slovanských oblastí Polabí ve 12. století. Pád Arkony pak charakterizuje jako „poslední, patetický akord v dějinách nezávislého Polabí“.

Knih je proložena obrazovou přílohou (rekonstrukční kresby, mapky, fotografie archeologických nálezů, architektonických prvků či miniatur z rukopisů). Poznámkový aparát je střídavý, slouží více méně pro podání vysvětlujících exkurzů. O to cennější je soupis pramenů a literatury, aktualizovaný o poslední německé, polské a české knižní práce. Publikace představuje užitečnou příručku mnohostranného využití.

Pavel Krafl

Zdeněk MĚŘÍNSKÝ

Morava na úsvitě dějin

(= Vlastivěda moravská. Země a lid. Nová řada, sv. 4)

Brno, Muzejní a vlastivědná společnost v Brně 2013, 656 s., ISBN 978-80-7275-088-7.

Výzkum Velké Moravy zaujímá v československé a české historiografii specifické a svým způsobem ojedinělé místo. Nedílně objímá nejen obsáhlou škálu interdisciplinárních zájmů, začínaje archeologií, historií, etnologií a konče přírodovědnými a historicko-antropologickými postupy, ale dlouhodobě se profiluje i jako pole mezinárodní spolupráce s podílem (kromě českých a slovenských) rakouských, maďarských, německých, ruských, polských, ale v neposlední řadě i zaoceánských příspěvků. Jen udržet krok s rychle se rozvíjejícím poznáváním vyžaduje značné úsilí, natož aktivní vstup do stále se rozvíjející a živé moravské či velkomoravské problematiky. Poznatky z Mikulčic, Pohanska u Břeclavi, Starého Města, Olomouce, z moravských pohřebišť i z lokalit za východními svahy Malých Karpat si žádají průběžné revize a zpřesnění s tím, jak postupují výzkumy.

Mezi osobnosti, které se po řadu desetiletí aktivně a soustavně podílejí na formování moderních představ o slovanském vývoji Moravy a moravského území, se bezpečně řadí Zdeněk Měřínský, autor dlouhé řady analytických statí i souhrnných přehledů k tématu; alespoň za připomenutí stojí dva mohutné svazky z jeho dosud neukončené trilogie *České země od příchodu Slovanů po Velkou Moravu* (Praha 2002, 2006). Nyní Měřínský předkládá nejen nezvykle objemný, ale také odvážný a všeobsažný korpus o životě dávných Moravanů, publikovaný jako součást renomované řady *Vlastivěda moravská*. Ač bytostný (a nejen časně středověký) archeolog a uznávaný historik, dokázal Zdeněk Měřínský do recenzovaného díla kvalifikovaně zapracovat i výsledky dalších „spolupracujících“ disciplín a subdisciplín. Ve výsledku před čtenářem defiluje celistvý obraz moravské společnosti od začátků po pád velkomoravských struktur v celé její barvitosti a sociální členitosti. Měřínský knihu rozčlenil do 28 kapitol. Výklad o společenském a historickém dění se v nich rytmicky prolíná s partiemi o hmotném světě, v němž staří Moravané žili a který je fyzicky obklopoval. Právě hmotná kultura ve vši své pestrosti a rozmanitosti patří k výsostné Měřínské doméně a zaujímá v celém korpusu stěžejní výsek, provázený obrazovou dokumentací, tabulkami, mapkami, plánky (opevněná místa, pohřebiště aj.). Vnější přitažlivosti prospěla i obrazová fotopříloha s výběrem čtyřiceti ukázek jednak řemeslné produkce starých Moravanů, jednak důležitých pevnostních lokalit. Výklad začíná etnogenezí Slovanů, o níž stále probíhají mezinárodní diskuse, a po časové přímce se posunuje k předvelkomoravskému a vlastnímu velkomoravskému období. Na něm spočívá těžiště celé práce. Zásadní

váhu přikládá Měřínský proměnám mocenské situace po válkách Karla Velikého s Avary (konec 8. století) a následnému vzestupu mojmírovských knížat, z nichž Mojmir I. připojil ke svému výchozímu jádru západoslovenské Nitransko. Pozornosti neušla ani časná christianizace Moravy, v další fázi propojená s cyrilometodějskou misí a následně s organizační činností Konstantina. Poslední kapitoly se věnují rozmachu Velké Moravy za Svatopluka a zvláště závěru jeho panování, dále průniku starých Maďarů do karpatské kotliny a v hodně detailizovaném výkladu i příčinám pádu Velké Moravy, jejíž závěrečná etapa je vymezena léty 894–906/907. Neubráníme se pocitu gradující dramatičnosti, kterou Měřínský eviduje, ale nezneužívá.

Měřínského *Morava na úsvitě dějin* (sám autor se v předmluvě titulem hlásí k proslulé knize Rudolfa Turka *Čechy na úsvitě dějin*) je dílem mimořádného rozhledu, badatelské poctivosti a velké píle. Nemohla by vzniknout bez hlubších analýz a příprav dlouhých desetiletí. Nejenže bytelně, poctivě a na výši sumarizuje dosavadní stav poznání, ale přináší vlastní řešení na řadu otázek, o nichž se více či méně v současné době polemizuje. Cenným informativním zdrojem zůstává i důkladný poznámkový aparát, doprovázený prakticky vyčerpávajícím soupisem pramenů a zejména literatury. Není pochyb, že nová Měřínského *Morava* si najde široké spektrum čtenářů od hlubších zájemců po specializovanou odbornou veřejnost.

Josef Žemlička